



գուցէ այս ալ երեսկան մը ազդեցութիւն ունեցած ըլլայ Նրակոյ հրամարականայն վրայ անոնց կէս—անասարբերութեանը: Քերթնէրը եթէ լաւ ալ չը գրեն, անպատաս ալ չը պիտի գրեն Քարգաղմուտի վրայ: Ինչպէս նախորդող մը ըսինք, զնա առ այժմ սեղապած ընել կուզեն: Բայց այս ներգութիւնները պիտի յաջողին, շատ ստորակուսական Միջուրը եպիսկոպոստ անունն ալ կը հնչուի: Եկիպատսի առաջնորդը— Բարդուղիմոսի խնդրոյ մէջ ձեր շնորհունակ Մանուկիին մասը կը նշմարուի: Կ. Պոլիս ճանապարհորդած ժամանակը նախնական պատրաստութիւնները տեսած է: Մտաբանական եպիսկոպոսի մասին մեծ նոր դատարարութիւն մը կը ծագի, սովանեան հպատակ չէ ծնած, ուրիշն չը կրնար պատրուարք ըլլալ կառավարչի: Իպրիւկեանի վրայ ալ կառավարութիւնը կառավարելի աչքը կը նայի կրօնը:— Այս ստուտա լուր մը կը տարածուի: Կառավարութիւնը ազգային իշխանութեան յայտնած է եղել թէ երբ հարկ ըլլայ Նրակոյ յաջող մը ընտրել, ապինքն պէս լըլլայ: Ազգ. ժողովը երբ կարկուղոս պիտի ներկայացնէ Բ. Կրան և Բ. Գուտը անոնց մէջ մին պիտի ընտրուի: Այս լրտն ստուգութիւնը չենք երաշխաւորուի:— Այսօր պատրուարքի հրամարակներ կառավարութիւնը ներկայացուցեր է Ստեփաննի, և նախարարաց ժողովը ալ սեղած է լուրջ նկատութեան անունը: Լրագիրները քաղաքացիներ թէ պատրուարքի գանձատանայ մին քանակաւ որչա՞տ ստեղծ է Բ. Գուտը, ամենէն անմոլը գանձատու: Հրահանարոյի հացն ու միւրը զոր կառավարութիւնը գաղտնիցայեր էր, վերաբերի պիտի տայ: Միւս խնդիրները ծանրակշիւ են և նախնական հարցի հետ սերտ յարաբերութիւն ունին: Այս օրերս նորէն նախնական հարցի վրայ սկսեր են խօսել, բայց ոչինչ որոշականակ: Այն վնասն և անդուստ և երօպական ուրիշ թերթեր յուսովը են, և կը հասնցնեն թէ կառավարութիւնը 61-րդ յօդուածի սահման վերադառնալ միջամտութեան պիտի ձեռնարկեն: Պատուր յոյս թիրք թերթերը, որ նախարարաց կարիքը կը ցուցանեն, անոնց են և կրօնի թէ կառավարութիւնը Անասուրու բարեկարգութեան անհրաժեշտ պէտքը կը զգայ և պիտի ձեռնարկէ զոր: Ծագրէն Պատրաստած է, կրօնի, ընտրական ծրարքի մը, որ ամեն սեռակէտով պիտի գտնանէ թիրքերի ժողովուորները: Կատարեալ ծրարք մը կրենք որ զորդ զնել պիտի սկսուի, Երբ, առանկիայ մարտն: Բնուս պիտի, որոշման սահման գանձային գործելու և և: զիմեք անկից պիտի սկսուի, անմիջակ և: Պոլսոյ մերձակայնները, իպրիւկը և կամից կամաց պիտի տարածուի մինչև Պատրա: Գանի մը տարական մէջ այնպիսի արդիւնքներ առաջ պիտի գայ երկը այս ծրարքի գործարարութիւնն, որ կատարելակցան պիտի պտակէ ամեն յոյսեր:— Անկից յատուկ և անսովոր թիբաց խորագրէ ընկաղացը: Կատարեալ ծրարք բարեկարգութեան, որով երօպացիները կարող չըլլան առարկութիւններ ընել, ասոր գործարարութիւնը որպիս կարելի է ունայնել և եթէ յանկած գործարարութիւն մը ըլլայ, որ եթէ մինչև կարող Հայաստանի գայ բարե բանին անցած ըլլայ—Ինչու: Ինչպիսի պատրուարք, ինչ որ կը տեսնենք, ինչ որ կը Թ. սենք, ամեն երկու թէ կապացուցանեն թէ զիւս նախորդութեան զո՞՞ն ենք, որ մնայ մը ընտ աչպան պիտի ըլլայ, քանի որ սեղ յայս խնդր անկին մէջ ենք և հոս ալ մեր տունը մեր ձեռքովը փոխենու: Նամար ինչ որ կարելի է ընել պակաս մը չենք ձգեր:— Անկից Մուխթար քաղաք իբր բովանդէ Հայաստան խորհուրու լուրը վերադառնալ հարցողցին հոս անդի երօպական լրագրիք, թիրք թերթերը փոխաբային շուտ մը ընեցին այս լուրը:

Թիրք կառավարութիւնը եթէ արդարեւ կը փափաքի բարեկարգութիւններ ներմուծել, պարզ միջոց մը ունի առ այժմ: օրէնքները ճշտի և անպատաս թեմար գործարարի տայ, վարդը է որ չենք հարցողքի մէջ մի առ մի նարտանարութիւնը համար հոս սպասած սեղութիւնները: Եթէ զոքա ստու են, ինչու ենք զոքա չը կայ, եթէ ճիշտ են, էր մեղապարտ չեն պատժուր: Եթէ օգտու այս նարդու, պատասխան չեն պատժուր:—Երկուսն «Հայրենիք» Արիւկայան կը հրատարակէ մի նամակ ուսուցիչ քաղաքացի մը ակնորդ չենք սեններ: Առանձինք—Շուրհային մէջ երկու տանկ իրարու հետ կուսի կը բանտին, ջուրի սափոր կը նետեն իրարու, և կամորը քան տա-

րեկան հայ տղու մը զիւսուն կուգայ, տղան կը մեռնի:— Թղթակիցը շնոր թէ ինչ ըրին սպաննելու, փոքր պատի մը տուին, վնասուց փոխարէն պահանջեցին: ոչինչ: Տարտնի Լամբոն ամարանոցի մէջ շէնք Անի տանկի մը քանի մը տանկաց հետ հայը մը տան կը կրէի գիւկը, գիւկեցիկ հայ պատանի մը առևանգուր կրան հետ ընտարարկու փորձեր կրեն, գոտու գոյում, զրոքից, կը հանեն: Ռճարգործ չեն կրնար կրենց կիբը յաջոցներ: Կառավարութեան բողոք կըլլայ: Կուսակալին կը բողոքեն, կը հրամայէ զորքը քննել: Գայմազանը կողմնակցութիւն կրէ՞ տանկաց: հայք նորէն կը բողոքեն արդարութեան տանկին, տանկիը ձերբակալում է թղթակիցը կը յաւելու: Կը յուսաբուրի որ Ռճարգործը ըստ օրինի պատժուրի—Կը յուսաբուրի, աղտուր է, այնպէս չէ:—

Այլ տաակ ընտարարք— Հանքին գայմազանը (Կառավարչի) ձիով անցած ժամանակ Ընդդեմ Սարգիս հայ մը բարեի կը կայնի, ձիւն այս յարգանքն կը խրտու, գայմազանը ձիու կը խրտուր շարժուր, անմիջակ վար կրէն, բռնել կուսայ հայը և աղտուր էր իր կարգաւոր: Ծծել կուսայ հայը, այն ստորինը ծծել կուսայ որ տղան ձեռքը գրեթէ կը կտորի:— Հայ առաջնորդը կը բողոքէ, գայմազանը պատասխանէ:— Եթէ մարդիկ, որ կը խնդրէր ճարտարանները պատժուր վրայ է, կը կարծեն որ կարելի ըլլայ մանկուսական մը պատժել կ և ս. ու. ո. ր մը համար, կրեալ թէ այս խնդր թղթակիցը Տէր Միսնիցը զիւսուած մտազն է: Բուսուրի գեապանատան պաշտօնեայ մը սպաննելին հոս Կ. Պոլսոյ, և մարդասպանը ազատ է:

Տեղական իշխանութիւնը այսպէս անտարբեր անդիտանու է հայոց զէմ եղած Ռճարգործութեան, և սեղանացած ու ծախած թիրք մարտը կը լու է այս ամենուն վրայ և անպարտ յարձակումներ կրէ մը վրայ:— Կոս երբ հայ մ'է մարդասպար կարծուածը, իշխանութիւնը շուտ մը կը յնէ թէ արդարութիւնը զուսուրի պատուիրակները մէջ կը գտնուի: Օրինակ մը կրէի լրագիրները հարցողցին թէ Բ. Գուտը (Վանայ վիճակին մէջ) վնասաւոր և առաջնորդ Բովանդէս վարդապետը կարողութիւն ընելով յանձնու: Բ. Կրան, որպէս զի պատժուր իբր մարդասպան:— Բ. Կրան առաջ Բովանդէս վարդապետը այնպիսի մեղապարտ մ'է, զոր պէտք է անպատժու պատժել, վնաս զի այս անը գէ յիշակու տուած է, ինքնապաշտպանութեան կրէ այս մարդը զ պատժուր, ինչ վնասաւոր նետուութիւնը, ամեն հայ պիտի կրենայ աղտուրը և ինչպիսի պատժուր անցած 61-րդ յօդուածի գործարարութեան սպասելու:—Անցեալ տարի ամառը Բովանդէս վարդապետ մը քանի տարի հետ վնաս զի զիւրը այցելութեան մը պատի տակից համար, ճամբան փրկողու խումբի մը կը հանդիպի, որոյ կառավարող թըրքացած հայ մը փրկողը կրակ կրեն հայոց վրայ, հայք անգն և բայի Բովանդէս վարդապետն, որ աղէ թալու է: Բովանդէս վարդապետ փրկողներու կը պատասխանէ իրենց լեզու, կը պարզէ հրացանը և գետին կը բռն թըրքացած հայք փրկողը ճարտի կը փակեն: Կառավարութիւնը երբ կրանայ զորքը, կը ձերբակալէ վարդապետը, սակայն ինքնապաշտպանութեան խնդիրը ակնբեր էր, անմիջակ պատժելը յանգրութիւն էր: օրինակ կարճկեն վրայ իբր անպարտ:— Գանի մը ամա փերջ գիւնը մը աղտուր կը տրէ վնաս մէջ, ամառը ոռք կըլին: Բովանդէս վարդապետ, շղթայակալ վնաս կը բերեն գիւտօրները, յոյուրը մեծ կըլլայ: գիւտնայն առաջնորդարարը կը զիւր ժողովուորը: Առաջնորդ է երիտասարդ մը կը զիւրն հիւպատոսայ: պ. Կամարական և պ. Բիշկին կը միջամտեն, կառավարութիւնը կը պարտաւորի վերտուն վարդապետը աղտուրը: Այս եղելութիւնը աննկելի էր թըրքաց աչաց առջև, ինչ որ ալ ըլլար, անորոքի պետական հարկը, la raison d'Etat, կը պահանջէ, որ թըրքացան հայը, անանայն կղերական, պատժուր, ուստի հիւս վնաս կը պահանջեն պարտիարարանը: Եթէ պարտիարարան զիւսուրէ, իրեն համար նոր մը պարտիարարան զիւսուրէ, իրեն վնաս կառավարութեան իրենց: Եթէ յանձնէ, ուրիշ մէջ բանի պիտի ձեռայէ իր իրաւասութիւնը, երբ արդար և անմոլ եկեղեցական մը պաշտպանու

անկարող է:—Մեր թերթերը իբր լուր մը կը հարցողին այս դէպքը: Ժողովուորի մէջ քանի հարկ կը յնէ թէ հնչ է այս Բովանդէս վարդապետի խնդիրը, որ աղքին համար կենսական հարկ մ'է, ինչպէս կառավարութիւնը կը տեսնուի: Խնդիրը հայոց ինքնապաշտպանութեան իրաւունք ունենալ կամ չունենալուն վրայ է:— Այս խնդրին մասին ալ կը լուեն մեր թերթերը, երբ այնքան պարզ խնդիր համար իրենց սիրահարները կը լեցուին: Այս վարկեանին աչքն առջև ունեմ (Մասին) երկուտան թերթը, ուր երեք սին լեցուած է անցաւոր մի վանուց խնդրոյն համար: Այդ երեք սիններուն մէջ պ. Բիւրգանը, Մասինը զեռափթիթ օգնականը կը քանցայ ցոյց տալ որ (Մշակ) մեծապէս կը սխալի երբ օգտակար չը համարի կրտաւորանայ պարտուց համար հանգանակութիւն ընելու: Այդ յօդուածը ներկայանալ է Հետաքրքրութեան համար մէկ հաստուած մէջ բերելը: Բայց ապահով ենք որ հակառակ մեր թիֆլիսեցի պաշտօնակցին հարցութեան, հայ ազգըն համարէն, թէ Ի Թիրքիա և թէ Ի Բուսիա, պիտի զգայ թէ այսպիսի կարելու հաստատութիւն մը, որ զժողովը պարզապէց բերանմը ծանր պարտուց ներքէ ինկած է, համակրութեան ոչ ինքնական օգնութեան արժանի է, քանի որ ոչ մէկ հայ կուզէ այդպիսի վնասի մը փխտանալ:—Է, եթէ մեծակ (Մշակ) անգետ է անչափ փախուտ չէ, ամբողջ հայ ազգը կայ, թէկէն Եւրոպայի զգայն ստորինակ է: Երտաւոր մի վնասի կրտական, քաղաքական և ազգային կարեորութիւնը հայ ազգը նոր պիտի գտնուի:

Իսկ եթէ քաղի (Մշակ) էն ամբողջ հայ ազգը ընդհանր է կրտաւոր մը կարեորութիւնը, ինչ օրուս ազգը: Երեմիա եպիսկոպոսը, որ երկու տարի առաջ Բուսիա հանգանակութեան գնացող ոչինչ դրամ հաւաքեց, և Ս. Ելմամբանը ինչ օրուս թիւնը քրտ: Երեմիա եպիսկոպոս շատ ցանցաններ յայտնած է: Իմիտմիտ որ վնասի պաշտպան չըլլար, ո՞վ պիտի ըլլայ: Իսկ Կ. Պոլսոյ ինչ եղաւ: Ազգային թերթեր իրենց պարագլուս ունենալով (Մասին) ինչ ազգեցութիւն ըրին ժողովուորի վրայ, ինչ արդեւք ունենցան:—Պատրուարքը չըլլարեկաններ խորհրդից, յանձնաժողով կարմիրցաւ Կ. Պոլսոյ ամեն նարտու և ամենէն սակի բարեպաշտ անձներ, սակայն զեռ (Մասին) մէջ տող մը բան չը կարողանիր թէ քանի զանկան ժողովուոր: Ստեղծ և դրամական վնասը պէտք չէ որ պատրուակ բուտու, զի այնքան ընկերութիւնը կարողանա փրջ ըլլալ շատ ստակ հաւաքել: Իսկ Երտաւորան պարտուց յանձնաժողովը և ոչ իսկ փոքր ընկերութեան մը չափ կրցա հաւաքել: Այն ստորին եղաւ ազգին ստանդարտը: Երտաւորան պարտուց մասին, որ նոյն իսկ (Մասին) մէջ կարողանցի, եթէ չեն սխալուր, որ անկարելի ըլլալով որ ազգը վնասը չը պարտուց: Երտաւորան կարտաններ, որ Եկիպատս են վնասուելու հարկ տեսնելը է:—Արեւին (Մշակ) ուրիշ բան չէ բեր իր մի քանի տողերով, բայց եթէ ճիշտ ազգին կարծանք թրգանան ըլլայ—Եթէ ինչորութիւն ստեղծ է Արեւինը Մասին ալ կարտաններ վնասուելով պարտուր վնասուելու զաղափարը յայտնած էր երկու տարի առաջ:—Եւ իրացնել եթէ 300.000 լուրի հաւաքել այս միջոցին կարելի ըլլար, Երտաւորան զուր ուրիշ շատ անմիջական պէտքեր սեննեք հողուր:—Շղթայակիրն օրերը գոտար կը վերադառնան: Իսկ պէտք է ակնցնել որ մեր պատուական սուր հայերը վնասութիւն չունու վնասի մը ունենան չեախ:

Հայկակ

տարան օգնութեամբ: Իսկ Բօֆօր, իր կողմից, պարտաստուած է եւսանող պաշտպանիկ: Ինչպէս երեսու է նրա հրահարած վնասներ ցուցակից, որի վրա կան հետեւեալ նշանաւոր անձանք ունենցել: Կոստ Լէ. խոս, բարոս Բիլլիւր, Կոս Սասնի, Օսկար Կէ զը-Տիւնի, Տօրօս, Լէն Բրեւ, զենեակ Սօսի, զը-Կուսուրի և այլն: Բայց արդեք աչգ բոլոր վնասները Բօֆօրի հրահարչով գտարան կը գան թէ ոչ:—այդ դեռ ևս հարց է մնում:

—Այն ստանդարտ պատժուով որ տրել է իշխան Բիւսարիկի և կրտարի, կաթով կուսակցութեան մէջ, նախկին յոյսերը պարտանետում պահպանողական մեծամասնութիւն կազմուր մասին, բոլորովն ջուր կարճան կանցելի օրդանները յարձակվելու կենարան առաջնորդ վնասներով վրայ, մեղաբար մը նրան կարտանութեան, անարակիւն ու միակողմանի լինելու և ազգաբարձութիւն չունենալու մէջ:

—Առախական լրագիրներին հարցումն են նարտակին իրայմայայց, որ չընտրողական քահանայ Պէրո Մասնուովի, Կրիլօշի գնաց, Կովակիլիի նման ապատանուրի զորաբանի առաջնորդութեան ընդունելու համար Չընտրողական սենտուած, Բէտինուս, այս օրերս կրելու էր Չընտրողական զորքու լեզանը: Կրիլօշուով պատանա անկարողութիւններ վերաբերութեամբ: Նիսար, ինչպէս ստուած են, շատ փոթորկալից են:

—Լճորոյից գրում են «Порядок» լրագրին, որ երբ կը դուստրի անգլիական պարլամենտը իբր Կրեմլին և Չարու Կիլի կը ներկայանան երկու ժողովներին բացի զօրութեանները, որոնք վերաբերում են եկիպոսական հարցին, նայեալ ամբողջ զիւսուսական գրաբարութեան Հայաստանի վերաբերութեամբ, որի գրութեամբ մեծաւոր շատ եր պարագլու վերջին ժամանակներ լուրջ Կրեմլին, Կ. Պոլս անգլիական զեպանը: Իս առաջնորդ էր և միւս պետութիւնների ներկայացուցիչներին պահանջը թիրքիայից Հայաստանին վերաբերող ինչորին գաշնայնութիւն 61-րդ յօդուածը անչափազ իրագործելու, բայց որպէս յայտնի է, այդ պահանջները մնում են դեռ ևս ճայն բարբառոյ յանապատի:

—Երկրից հեռագրում են որ իշխան Բիւսարիկ և կղերական կառավարութեան մէջ ստանդարտ է ընելու կառավարական կառավարութեան վրայ վրայված է, որ վնասուրտ և կղերական կառավարութիւնը չուկարելու ստանդարտ խորհրդի պետկար զեռ պարտութեաների հետ սկսուելու կառավարական օրդանները արդէն սկսուել են յանմիջկը վնասուրտի զեռ, որին զեռ երկէ հաստուած էր: Բիւսարիկ և կառավարական բայիկան Իշխան Բիւսարիկ տանը եղած վերջին պարլամենտական ճայն ժամանակ կենտրոնայն, այնպէս կղերական կառավարութեան ներկայացուցիչները, ոչ ոք չէ եղել:

—Այլեւայդ հեռագրում են, որ Բուսաստանում մեծ ժողովուոր կայ յոյսաց կառավարութեան և յայտակար թաղուրի զեռ: Բուսարիկները ազգային ժողով համար շատ աղակալի և մինչև անգամ փրկուի կը լինեն: Բնդ զիւսուսական կառավարութիւնը յայտնած է որ պարտուած է պաշտպանի ազգի պատուութիւնները զեռը ձեռն մտնել սպում:

—Լրագիրները հարցում են, որ գերտանական Բայրասապի սխալան կը փակվի նոյններին 19-ին, կամ 20-ին:

—Русский Епаред» շարժակներովը հարցում է որ Կարմուտայի նոր միջնորդութեան մէջ երեք միջնորդներ՝ Բլեայ, Կիւար և Պոլ Բէր, հրկանու են:

—Հատուած շատ զգոգ են Բիւսարիկ նորերուն ասած խօսքերը, թէ իտալիան միապետական սկզբունքը հեղափոխ ընկնում է: Լրագիրները քննում են գերտանական կանցելրի այդ նշանաւոր խօսքերը:

**«ՄՇԱԿ» ՀՆՈՒՄԵՐՆԵՐ**  
ՄԻՋԱԳՈՒՅՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԵՐ  
ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ  
—Պրանսիական լրագիրները հարցում են, որ ներքին զորքերի միջնորդ, Վալդէկ Բուսո, միջոցներ ձեռք արաւ Պրանսիայից արտաքրված եղիլական միաբանութիւնների անդամների վերադառնալ արդեւքին համար:  
—Լրագիրները հարցում են, որ շուտով կը քրի մի հետաքրքրի և քաղաքական բնուածութեան ունեցող պրոքթը Ժարիգուս: Պրանսիական գեապան Տուենիւտ, Բուստուն, զատի է անցնել Բօֆօրին, մեղաբարով նրան բարբառանքի և զրպարտութեան մէջ: Բուստուն ինչը կը տանի իր զորքը գաւարանում, Կլէրի փաս-

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԵՐՈՒՆԻ